

beperken wij ons tot de punten die impliciet of expliciet in de Troonrede waren genoemd.

Erkenning van een 'ereschuld' werd door Kuypers minister van financiën afgewezen, maar de minister van koloniën, Kuypers partijgenoot A. W. F. Idenburg, wist te bereiken dat in 1905 aan Indië een bedrag van f 40 mln werd geschonken (van Kol noemde het 'een aalmoes'), d.w.z. dat de in Nederland aangegane kortlopende schuld van het Indisch gouvernement met f 40 mln werd verminderd, zulks met de bedoeling dat het gouvernement in Indië hetzelfde bedrag zou uitgeven aan werken die het inkomen van de inheemse bevolking dienden te verhogen; dat bleek niet eenvoudig: vier jaar later was pas f 6½ mln besteed.

Naar de armoede op Java werd in opdracht van het gouvernement een breed onderzoek ingesteld dat zich evenwel niet uitstreckte tot de particuliere landerijen en de Vorstenlanden; er werd een grote hoeveelheid gegevens verzameld die van 1905 af in talrijke overzichten en in '14 in een eindrapport werden weergegeven; een reeks maatregelen van beperkte strekking was het gevolg.

De positie der onder poenale sanctie werkende koelies werd in sommige opzichten verbeterd – meer hierover in het volgend hoofdstuk.

Het enige punt uit de Troonrede van 1901 dat volledig werd verwezenlijkt, was wat daar was aangeduid als de 'algehele pacificatie' van 'het noordelijk gedeelte van Sumatra'.

In Atjeh hadden, gelijk eerder vermeld, de voornaamste leiders van het verzet zich in 1903 overgegeven, maar de guerrilla werd voortgezet. Terwijl van Heutsz nog gouverneur was, trok van februari tot juli 1904 een kolonne van de marechaussee onder leiding van luitenant-kolonel G. C. E. van Daalen dwars door de schaars bevolkte bergvalleien in het Atjehse achterland; er werd (geheel conform Multatuli's beschrijving van het optreden van het Knil in de Lampongs) tussen een kwart en een derde van de bevolking gedood, onder wie meer dan duizend vrouwen en kinderen, 'het is', zei Victor de Stuers, de katholieke afgevaardigde van Weert in de Tweede Kamer, 'of men op de inlanders een bende bloedhonden heeft losgelaten, het is beulenwerk.'² Van Daalen, tot luitenant-generaal bevorderd, werd in '05 als opvolger van van Heutsz tot gouverneur van Atjeh benoemd en liet bij de bestrijding van het fanatiek volgehouden, vaak van wrede middelen gebruikmakend verzet terreurmethoden toepassen: gevangenen werden afgemaakt, vrouwen en kinderen doodgeschoten bij het doorzoeken van dorpen. Slechts kleine

¹ Aangehaald in a.v., p. 47. ² Aangehaald in van 't Veer: *De Atjeh-oorlog*, p. 277.